

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

CHRISTIAN NIELSEN STRANDMØLLEN

En biografi

CHRISTIAN NIELSEN
STRANDMØLLEN

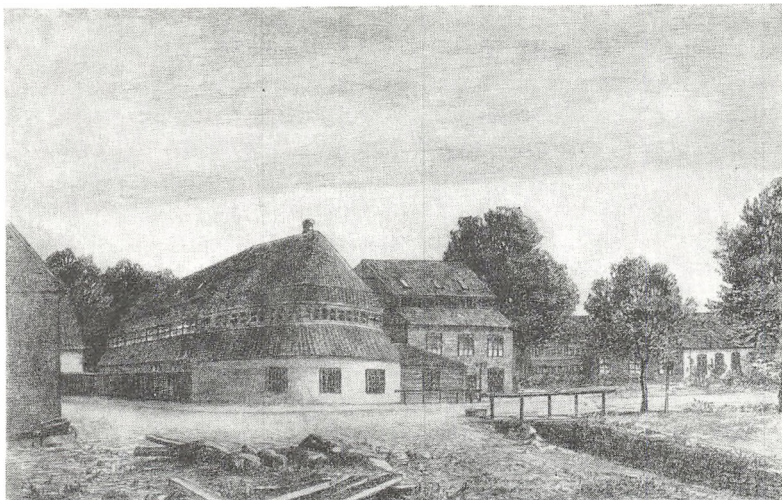
VED
INGA MØRCK

UDGIVET AF CHRISTIAN NIELSENS FOND STRANDMØLLEN

1970

*Christian Nielsen. Strandmøllen, f. 14. februar 1877, d. 7. marts 1967,
stifter af Christian Nielsens Fond. Billedet er taget i oktober 1962, da
Christian Nielsen var 85 år gammel.*

Strandmøllen ved Mølleåens udløb i Øresund er en af Danmarks tidligste industripladser. Den har haft en omskiftelig skæbne, og i mange år sov den tornerosesøvn. Fra 1690 til 1889 var slægten Drewsen knyttet til den gamle mølle, som da var papirfabrik.

DANSK INDUSTRIs historie begynder ved Fuursø Mølleå. Allerede i begyndelsen af 1300-tallet blev de første møller anlagt ved dens bredder og vandet tvunget til at dreje møllehjulene. Åen var lagt i lænker.

I de følgende århundreder, da vandets drivkraft spillede så stor en rolle for al industriel virksomhed, blev Mølleåen et centrum for landets industri. Dens lige fandtes ikke i noget andet kongerige, sagde man. Fuursøen var hjertet, som pumpede liv og kraft ud til de otte mølleværker, der lå ved åen som perler på en snor – og den sidste og største perle i rækken var Strandmøllen.

Selve dens beliggenhed her, hvor Mølleåen mødes med Øresund, gav Strandmøllen en særstilling. Skiftende tider, forskellige ejere og med dem skiftende drift prægede den gamle industriplads. I to hundrede år var den landets fornemste papirmølle. Siden sov den tornerosesøvn i adskillige år og blev først vækket af sin slummer, da en ny ejer genopbyggede den gamle historiske mølle og førte den ind i en ny tids industri.

Den ny ejer var *Christian Nielsen*. Det er hans navn, der i mere end

et halvt hundrede år har været knyttet til Strandmøllen og fremdeles vil være det, fordi den virksomhed, han grundlagde her, stadig bærer hans navn og ledes efter de principper, som han fastsatte.

Christian Nielsen døde den 7. marts 1967, halvfems år gammel. Før sin død havde han i forståelse med sin hustru, fru *Paula Nielsen*, født *Hesse*, datter af en embedsmand i Celle, oprettet testamente, hvori han bestemte, at alle hans virksomheder skulle indgå i et fond, *Christian Nielsens Fond*, så de kunne bevares som et samlet hele med Strandmøllen som hovedsæde. I fondets fundats hedder det blandt andet, at overskudet fra virksomhederne skal anvendes til almennyttige formål og til gavn for dansk industri.

Beretningen om de virksomheder, han opbyggede og skænkede sit fond, er samtidig beretningen om en usædvanlig personligheds liv og virke.

CHRISTIAN NIELSEN blev født den 14. februar 1877 i Sværdborg sogn, Præstø amt. Både på fædrene og mødrene side var han af gammel bonde-slægt, og han glemte aldrig, at hans familie gennem generationer havde dyrket jorden. Bondens instinkt var nedlagt i ham. Det lod sig ikke udrydde. Den tilknytning, han fra sin slægt og sine barndomsår havde fået til den danske ager, bevarede han livet igennem, og især kom den til udtryk, når han besøgte barndommens kendte egne på Sydsjælland.

Hvordan står sæden på markerne? Har pløjejorden fået den rette behandling? Er bygningerne velholdte og redskaberne i orden? Med sit vågne blik vurderede Christian Nielsen straks hvert eneste landbrug, han så på sin vej, og opdagede han forsømmelser, ærgrede det ham. Sløseri og smøleri havde han ingen overbærenhed med. Flid og pligtfølelse, nøjsomhed og orden var dyder, han selv havde fået indprentet fra barnsben, dyder han resten af livet satte i højsædet. De blev mere end et sæt leve-regler for ham – de blev også et ufravigeligt krav til hans omgivelser.

CHRISTIAN NIELSEN voksede op i trygge, men beskedne kår. Hans barn-domshjem, Alenkjærgaard i det frodige Sydsjælland, var med sine 60 tdr. land agerjord efter datidens målestok en ret anelig gård, men årene før århundredskiftet var hårde tider for det danske landbrug. Og på Alenkjærgaard var der syv børn at føde og klæde og sætte i vej. Christian var yngste søn og den næst yngste af søskendeflokken. Ligesom sine søskende fik han tidligt pålagt faste daglige pligter, afpasset efter alder

og kræfter, for det var en selvfølge, at alle tog del i arbejdet på mark eller i stald.

Han var kun syv år gammel, da sorgen ramte hans hjem. Hans mor døde. Ingen anden kvinde kom til at indtage fru *Maren Nielsens* plads. Den ældste datter styrede nu huset, og skønt hun kun var seksten år, påtog hun sig omsorgen for de mindre søskende. Men det var ikke hende, den syvårige Christian knyttede sig mest til, det var lillesøsteren *Karen*, der var et par år yngre end han selv. De to, børneflokkens efternølere, holdt ubrydeligt sammen både i barndomsårene og op gennem livet. Hun blev hans fortrolige, han blev hendes beskytter.

Faderen, gårdejer *Lars Nielsen*, var en streng men kærlig opdrager for sine børn, og han prægede især Christian meget. Det patriarkalske familieliv, han voksede op i, ønskede han at videreføre til sine egne virksomheder, da han selv blev »husbond« og arbejdsgiver. Han stillede store krav til sine medarbejdere, men han stillede ikke mindre krav til sig selv. Som fabriksherre følte han et ansvar for de mennesker, der var i hans brød, og den indstilling fraveg han aldrig trods sociale goder. Han ledede sine virksomheder i samme patriarkalske ånd, som hans fader havde ledet gården i Sydsjælland mere end en menneskealder tidligere, og han ønskede i enhver henseende at være uafhængig af statsadministrativ indblanding.

Fra barndomshjemmet modtog han endnu en arv, der kom til at præge ham livet igennem – en stærk nationalitetsfølelse. Hans far havde været soldat under krigen i 1864, havde kæmpet på skanserne ved Dybbøl og var blevet dekoreret med dannebrogordenens hæderstegn. På Alenkjærgaard var fædreland, konge og flag ikke begreber, men værdier man værnedede om i dagligdagen. Mange år senere, da Danmark var besat af den tyske værnemagt, viste Christian Nielsen sit nationale sindelag så utvetydigt klart, at det ofte var forbundet med stor personlig fare.

Christian Nielsens fødegård eksisterer ikke mere. Bygningerne er brændt, jorden udstykket. Men da var alle børnene forlængst fløjet af reden, og Lars Nielsen, der levede til han blev halvfems, fik et nyt hjem hos sin ældste søn på en gård på samme egn.

MED SKOLEGANGEN begyndte et nyt afsnit i Christians liv. En ny og spændende verden havde åbnet sig for ham, og så opslugt blev han af al den viden, der var at hente i bøgerne, at hans søskende kaldte ham en kedelig læsehest! Når petroleumslampen blev tændt om aftenen, og fami-

lien samledes til et slag kort, sad Christian i reglen i en krog for sig selv, fordybet i en bog eller en regneopgave. De opgaver, han fik i skolen, blev hurtigt for lette for ham, men så trådte en ældre fætter, der studerede teologi, hjælpende til og skaffede ham nogle mere fremskredne lærebøger i regning og aritmetik, forsynet med betydelig sværere opgaver, som Christian og skolelæreren ved fælles hjælp løste i frikvartererne.

Der var kun skolegang hveranden dag. Til gengæld var skoledagen lang, og der var lang vej at gå fra Alenkjærgaard i Skaverup til Skallerup skole. Når Christian kom hjem, ventede andre pligter ham. Barndommens dage var travle dage, men gode dage, som han senere i livet altid tænkte på med glæde, og som han gerne talte om. Minde efter minde om en svunden tid dukkede op, når han fortalte til slægtens yngste. – Dagliglivet på Alenkjærgaard bød ikke på store adspredelser, des mere glædede man sig, når der blev indbudt til gilde på store nabogårdene. I stiveste puds og med blankpudset seletøj til gårdens fineste heste, forspændt charabanc'en, drog hele familien til fest. Også slagtedagene var festdage, i alt fald for de mindste af børnene, for så blev der trakteret med blodpølse og medisterpølse. »Vi kunne sætte i metervis af pølse til livs«, plejede Christian Nielsen at sige, hvis han syntes, det stod lidt skralt til med appetitten hos familiens unge. Selv foretrak han jævn og enkel hverdagsmad og brød sig ikke om, at der blev kræset for ham med fine retter.

Om nogen gale streger findes ingen beretninger, hverken fra hans barndom eller ungdom. Nogen tørvetriller var han dog heller ikke, snarere lidt af en drillepind, syntes hans søskende, og – som sagt – en rigtig læsehest. Når hans jævnaldrende kammerater legede, var han i reglen at finde ved sine bøger og regneopgaver.

I FORÅRET 1891 blev han konfirmeret og dagen efter sendt i plads, for sådan var det skik dengang.

Christian kom i købmandslære.

Lars Nielsen mente, at hans yngste søn, der var en lille og klejn fyr, ikke havde kræfter nok til det hårde slid, som krævedes af en landmand. Mellem sine fire granvoksne brødre synede han da heller ikke af ret meget, men det skulle snart vise sig, at også han havde fået slægtens fysiske arveanlæg. Hvad han dengang manglede i højde og drøjde blev opvejet af hans enorme energi og en sejt udholdenhed. Nok var den nye fjortenårige lærling i Købmandsgården i Køng så lille, at han kun lige kunne nå at kikke over disken, men til gengæld var han hurtig og vims.

Med et rask spring satte han over tovruller, spegesildtønder, ølankre og hvad der ellers hobede sig op i butikken. Desuden var han god til at regne, hurtigere og dygtigere end nogen af de udlærte kommis'er, og det opdagede kunderne snart. Når det gjaldt større indkøb, f. eks. af tømmer eller andre bygningsmaterialer, blev yngstelærling spurgt til råds. Og Christian beregnede altid rigtigt. »Han er et lyst hoved!« sagde kunderne, og købmanden, der satte stor pris på den opvakte dreng, lod de rosende ord gå videre til Lars Nielsen.

Hos købmanden i Køng gennemgik Christian en hård og god skole. Arbejdstiden var lang, fra tidlig morgen til sen aften, og den korte fritid blev brugt til ekstra arbejde, som kunne indbringe en ekstra skilling. Når de andre unge i købmandsgården om aftenen muntrede sig sammen, tog til marked, gik på bal, sad Christian ved skrivepulten og prentede med sirlig skrift adresser på konvolutter, som han næste morgen ved dag gry red ud og afleverede til kunderne. Unge Christian Nielsen smølede ikke sin tid væk, heller ikke sine penge. Hver eneste øre, han tjente, blev lagt til side – og der skulle skrives hundrede konvolutter, før han havde tjent én øre.

Han lod aldrig nogen mærke, at han savnede det hyggelige familieliv hjemme på gården hos far og søskende, men hver søndag morgen, uanset vejr og vind, gik han hjem til Alenkjærgaard, en travetur på otte kilometer. Straks efter aftensmaden begyndte han tilbageturen til Køng – en lille ensom fyr, der vandrede hen ad vejen og trods alle gode for-sætter virkede lidt beklemt. Karen, som var den af hans søskende, der kendte ham bedst, stod og vinkede farvel, indtil han kun var en ubetydelig prik i det fjerne.

DE FIRE ÅR, Christian Nielsen stod i lære, gik hurtigt, syntes han selv, og da han var uddannet, blev han endnu et år hos købmanden i Køng. Han sparede penge op, han lagde fremtidsplaner. For ham gjaldt det først og fremmest om at lære mere, så han kunne nå det mål, han havde sat sig. I samråd med købmanden indmeldte han sig på en handelsskole i København, Grüners Handelsakademi, og da han havde overstået sin soldater-tjeneste, satte han sig på skolebænken. Endelig blev der tid til at læse og lære.

Noget har han vel også lært på handelsskolen, men de kundskaber, den viden han tilegnede sig gennem livet, og som han gjorde brug af i sine virksomheder, lærte han sig selv. Christian Nielsen var den typiske auto-

didakt. Og han var den fødte handelsmand. Allerede som soldat forstod han at udnytte sit handelstalent. Mens han gjorde tjeneste på infirmeriet, hvor han var sygepasser nogle måneder, startede han sin første, yderst beskedne forretning: Han solgte brevpapir til de soldater, der var indlagt på infirmeriet. Fortjenesten var ikke stor, men alt, hvad han tjente, blev investeret i nye varer, som kunne sælges til patienterne. Menig Christian Nielsen førte nøje regnskab med udgifter og indtægter samt – ikke mindst – med skyldnere. Det hændte jo, at han var nødt til at give kredit, men hvis gælden ikke blev betalt, glemte han det ikke; f. eks. opdagede han engang 50 år efter soldatertiden, at en skyldner fra infirmeriet nu var ejer af et stort bageri; gælden var ikke på mange ører, men Christian Nielsen ringede bagermesteren op i spøg og sagde: »Send mig en lagkage, så er vi kvit«. Kagen kom nu aldrig.

I det halvandet år, han gik på handelsakademiet, boede han hos en købmandsfamilie i Københavns indre bydel. Her fik han kost og logi mod at hjælpe til i butikken i sin fritid, og han gjorde sig hurtigt så afholdt, at han blev betragtet som hørende til familien. Myreflottig, som han var, og fuld af virkelyst, kunne han overkomme det utrolige. Men selv om der nu og da vankede en ekstra skilling, kneb det alligevel med at skrabe penge sammen til togrejsen, når han i ferierne skulle hjem til Alenkjærgaard. Engang manglede han to øre. Han fik ingen billet og stod på hovedbanegården og så toget til Præstø dampe af sted – uden ham. Men der gik jo andre tog. I stedet for at fortvivle styrtede han ud i byen på jagt efter tomme flasker, som kunne sælges og indbringe de to øre, han manglede til sin billet. Da næste tog kørte bort fra København, sad Christian tilfreds i en af kupeerne. Den raske flaskehandel havde givet en fortjeneste på mere end to øre.

LIGE FRA Christian Nielsen var barn, drømte han om at komme ud i verden og se sig om. Han hørte gamle håndværkersvende fortælle om dengang, de var på valsen og vandrede til fjerne steder i Europa, hvor alting var ganske anderledes end her hjemme i Danmark. Christian Nielsen ønskede også at drage af sted, men han ønskede ikke at begive sig ud i det uvisse med randselen på ryggen og uden penge i lommen. Det ville være i absolut modstrid med hans natur. Det var ikke eventyrløst, der drev ham, men en trang til at udrette noget og blive sin egen herre. Det var heller ikke i overensstemmelse med hans natur at sætte sig med hænderne i skødet, mens han ventede på, at chancen skulle komme dumpende ned

til ham. Nej, han fandt selv sin chance, greb den og udnyttede den fuldt ud.

Da han havde taget handelsskoleeksamen – med udmærkelse – blev han repræsentant for et cykelfirma, og her fik han ideen til sin første selvstændige virksomhed. I 1902 rejste han, 25 år gammel, til Hamburg for at starte sin egen import- og eksportforretning, men forinden havde han skaffet sig et par gode agenturer, først og fremmest hovedagenturet for den svenske fabrik i Sandviken, der fremstillede cykelrør. At den unge vordende forretningsmand valgte Hamburg til sit »hovedsæde« skyldtes ingen tilfældighed, men grundige overvejelser. Hamburg var en driftig handelsby, og den havde en central beliggenhed, desuden tiltalte det Christian Nielsen, at det var en gammel hansestad, han nu fik sit virke i. Familie, venner og bekendte stillede sig mere tvivlende, da han omsider røbede sin plan. Hvorfor blev han dog ikke i sin gode stilling herhjemme? spurgte de med en bekymret hovedrysten, og hertil svarede Christian Nielsen blot, at han havde alt at vinde. Tabet kunne han nok bære. Og så rejste han til Hamburg.

DET FØRSTE halve års tid havde han plads hos en købmand, dels for at lære sproget, dels for at tjene penge. Om aftenen skrev han konvolutter, ligesom han havde gjort det i Køng, eller han hjalp købmanden med at føre regnskab. Hamburgs forlystelsesliv fristede ham ikke. Han havde brug for alle de penge, han kunne skrabe sammen, så han hurtigst muligt kunne få realiseret sin plan. Og da han fandt et passende kontor, havde samlet den fornødne driftskapital og – ikke mindst – opnået at få kontakt med et par store tyske cykelfabrikker, sagde han købmanden farvel og begyndte sin egen forretning. Hovedartiklen var de sømløse cykelrør, som han importerede fra fabrikken i Sandviken og videresolgte til tyske cykelfabrikanter. Markedet var stort, for netop i de år var cyklen ved at blive hvermandseje, og den svenske fabrik var den eneste europæiske fabrik, der fremstillede sømløse rør. Inden længe fik Christian Nielsen, takket være sine fine salgresultater, eneforhandling i hele Europa. Hans forretning voksede så hurtigt, at han snart måtte flytte til nye og større kontorer, for hans medarbejderstab voksede lige så hurtigt. Efterhånden beskæftigede han tyve-tredive mand. Selv rejste han over hele Europa som repræsentant for sit eget firma, og han var en særdeles dygtig sælger.

Rejselivet bekom ham storartet. I disse år fik han set sig om i verden. Han besøgte de fleste af Europas storbyer, og det var karakteristisk for

ham, at han altid brugte natten til de lange togrejser. Så behøvede han ikke spille dagens timer med at sidde uvirksom i et tog, men kunne møde sine kunder udsovet og veloplagt.

Den rejselyst, der blev vakt i de unge år, bevarede Christian Nielsen resten af livet. Den var gået ham i blodet. Han længtes efter at komme ud på nye rejser og blev rastløs, hvis han syntes, det varede for længe, før han kunne drage af. I de senere år var hans foretrukne rejsemål Tyskland og Schweiz, hvor han havde mange forretningsforbindelser og var et kendt navn i industrikredse. Han rejste helst med tog. Kun en eneste gang, kort efter sidste verdenskrig, tog han med fly til London, og han betragtede denne flyvetur som sit livs største dumdristighed.

Agenturforretningen i Hamborg omfattede ikke blot cykelrør, men mange andre artikler, lige fra fyldepenne til karbid. Christian Nielsen var aldrig bange for at prøve noget nyt, og med sit vågne blik så han straks, hvordan afsætningsmulighederne var på det udenlandske marked. Alt, hvad han rørte ved, blev til penge. Forretningen måtte atter udvides. Selv flyttede han ind i en herskabelig lejlighed i et villakvarter ved Alsteren, udstyrede lejligheden med dyre møblement i tidens smag og skrev til lillesøster Karen, om hun ville komme og tage sig af husholdningen. Det ville hun gerne, for de to havde jo altid holdt sammen.

INDEN Christian Nielsen var fyldt tredive år, havde han med raketagtig fart skabt sig en position som forretningsmand på internationalt plan. Den unge kommis fra Sydsjælland var blevet kosmopolit. Hans væsen og hele fremtræden prægedes af en ny sikkerhed. Men grundtrækkene i hans karakter forblev uændrede. Flid og sparsommelighed var ikke blot egenskaber, der kendetegnede ham selv, men også de egenskaber han satte højest hos andre. Samtidig afspejlede der sig et mangefold af hidtil skjulte facetter i hans personlighed. At han var en handlingens mand med udpræget evne til selvstændig tænkning, havde han allerede vist, men nu viste han også evner og smidighed til at forhandle. Kunderne kunne lide ham, fordi de straks følte, at han var en mand, man kunne stole på, en mand der vidste, hvad han talte om. Når Christian Nielsen selv fik besøg af forretningsforbindelser fra ind- og udland, var han den fuldendte vært, livlig, hjælpsom og utrættelig i sin omsorg for gæsterne. Med sin naturlige optræden og den medfødte charme, der nu kom til udfoldelse, havde han let ved at komme i kontakt med alle mennesker. Han blev en kendt skikkelse i Hamburgs forlystelsesliv, ikke fordi det

morede ham, men fordi det morede hans gæster. Han forstod at sætte en god middag sammen og vælge de rigtige vine, men til daglig levede han lige så spartansk som hidtil. Den eneste luksus, han tillod sig, var at holde ridehest, en drøm fra barndomsårene, der nu gik i opfyldelse.

Hvert år rejste han til Alenkjærgaard for at fejre jul med sin familie, og han var altid hjemme på sin fars fødselsdag. Lars Nielsen havde svært ved at skjule, hvor stolt han var af sin yngste søn, den klejne lille fyr, der havde skabt sig så fin en karriere i udlandet. Det var en stor begivenhed, da han besøgte sønnen i Hamburg, og for at han ikke skulle gøre rejsen alene, inviterede Christian Nielsen familiens gode ven, sognefogeden i Sværdborg, med på turen. I de dage, besøget varede, fik forretningen for en gangs skyld lov til at skøtte sig selv. Al Christian Niensens tid blev helliget de to gamle herrer.

Det hændte ikke så sjældent, at Christian Nielsen blev opsøgt af landsmænd, der ligesom han selv var draget udenlands for at gøre karriere, men nu var strandet i Hamburg. Når det gjaldt sådanne besøg lod han sig ikke forlede af sentimentale følelser. Kun hvis han fandt det berettiget, gav han sine unge landsmænd en håndsækning og en chance. Til gengæld var han hurtig til at tage sin beslutning, når han stod over for en mand, som han skønnede kunne blive til gavn for hans firma.

En nu afdød dansk forretningsmand har engang fortalt om sit første møde med Christian Nielsen, der blev hans ven for livet. Allerede mens han gik på Handelshøjskolen i København, havde han hørt Christian Nielsen blive berømmet som en usædvanlig dygtig og initiativrig forretningsmand. Så snart han havde taget sin eksamen og fået skrabet hundrede kroner sammen, rejste han til Hamburg i håb om at blive ansat i Christian Niensens virksomhed.

Helt let var det dog ikke at få den travle Christian Nielsen i tale. Da den unge dansker var gået forgæves nogle gange, anbragte han sig i forkontoret, hvor han sad dag efter dag fra morgen til aften og ventede på sin chance. Tiden udnyttede han til at lære sig selv spansk.

En dag, da Christian Nielsen ilede gennem forkontoret, fik han pludselig øje på den dansk-spanske lærebog og standsede brat op. »Kan De spansk?« spurgte han den ukendte person, som sad fordybet i bogen. Den unge mand nåede lige at nikke – og han var straks antaget!

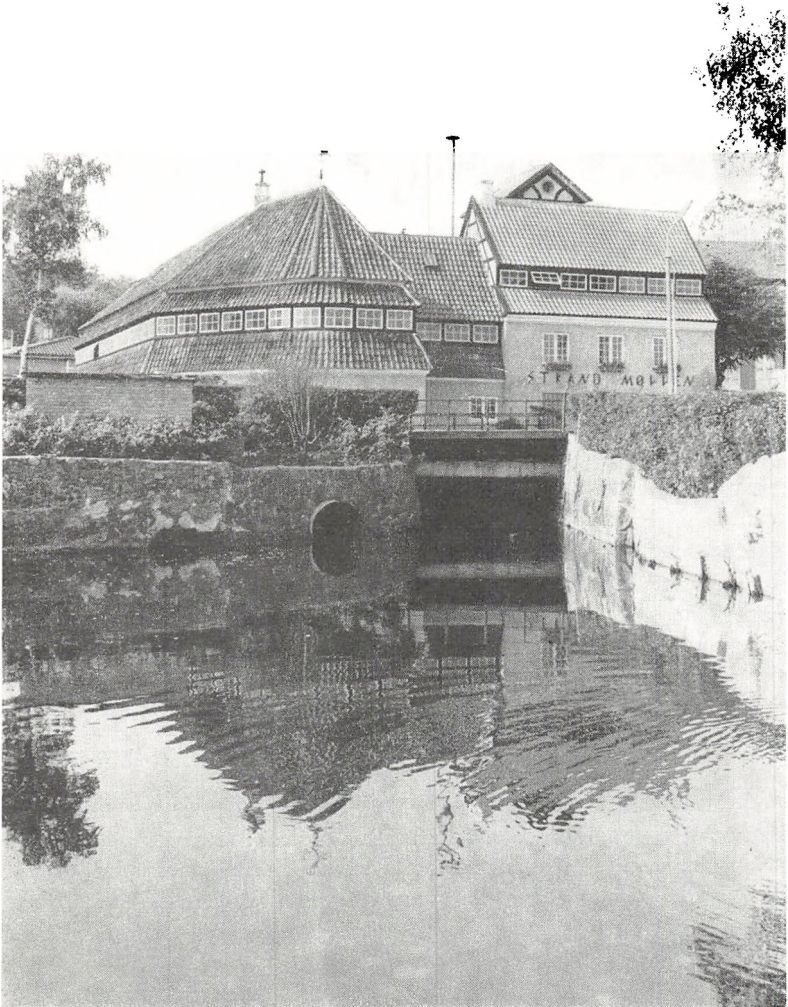
SÅ KOM 1914. Mørke skyer trak sammen over Europa. Verdenskrigen brød ud. Christian Nielsen afviklede i hast sin forretning. Han ønskede ikke

at blive i Tyskland og havde længe følt, at det var i Danmark hans egentlige livsindsats lå. Nu vendte han hjem med en anselig formue og hovedet fuldt af ideer.

De sidste år han drev forretning i Hamburg, var han blevet stærkt interesseret i svejsning, og fremsynet som han var, begyndte han selv så småt at fabrikere svejseværktøj til industribrug. Dog først efter at han med vanlig grundighed havde sat sig ind i alle de tekniske spørgsmål og blandt andet havde fået kontakt med en stor tysk fabrik, der fremstillede svejseapparater og var pioner på dette område. Det var hans plan at oprette en dansk fabrik til fremstilling af industrigasser, først og fremmest ilt. Lige straks viste der sig dog ingen mulighed for at virkeliggøre denne plan, og da det passede Christian Nielsen dårligt at ligge på den lade side, startede han en grossist-forretning i København. Agenturet for de svenske cykelrør havde han stadig, men det danske marked blev hurtigt dækket. Der måtte findes på noget nyt, hvilket han altid havde let ved. Sammen med sin ældre bror *Hans*, der i en periode var tilknyttet firmaet i Hamburg, begyndte han at fremstille tørelementer. Imens så han sig om efter et sted, hvor han kunne grundlægge den fabrik, som var blevet hans livsdrøm. Stedet fandt han i 1917, da han overtog den gamle historiske mølle ved Mølleåens udløb i Øresund. Bygningerne lå i ruiner, turbinerne roterede ikke mere, værket var gået i stå. Men som fugl Phønix rejste Strandmøllen sig af sin aske og gik ind i en ny æra.

Christian Nielsen genopførte bogstaveligt talt de gamle bygninger sten for sten, hver eneste stump træværk blev udskiftet, den gamle turbine afløst af en ny og moderne. Det kostede ham mange penge, flere end han egentlig havde regnet med, men han fortrød det aldrig. Han var stolt af Strandmøllen og værnede med pietetsfølelse om dens historiske og kulturelle minder.

STRANDMØLLENS ældste historie er skjult i mørke. Der kan dog næppe være tvivl om, at den ligesom de øvrige møller ved åen oprindelig blev anlagt som kornmølle. Senere udnyttedes vandkraften til andre industrielle formål, som kongerne dengang havde monopol på, blandt andet menes det, at Strandmøllen i Christian IIIs regeringstid blev brugt til fremstilling af krudt. Den har også været valkemølle og barkmølle, den har været brugt til olieudpresning af rapsfrø og fremstilling af pressekager. Hvornår den blev papirmølle vides ikke med sikkerhed, men man ved, at der blev til-

Strandmøllen i dag. Da Christian Nielsen i 1917 overtog den historiske mølle, lå bygningerne nærmest i ruiner. Han genopførte dem sten for sten i deres oprindelige skikkelse og satte en ære i at bevare alt oprindeligt.

virket papir på møllen i det sekstende århundrede. I 1599 nævnes Strandmøllens navn første gang i officielle papirer: To skomagersvende fra København fik kongelig bevilling til at drive en lille barkmølle ved siden af den papirmølle, som allerede fandtes ved åens udløb i havet.

Strandmøllens kendte historie begynder i 1633, da Christian IV gav den i fæste til *Johan Ettersen*, en dygtig og driftig mand, der straks anlagde en ny kornmølle og en halv snes år efter byggede en ny papirmølle. Men under svenskekrigen blev egnen hærgnet og Strandmøllens bygninger brændt af. Kun få år senere blev møllen rejst påny og var, hedder det i gamle skrifter »særdeles velbygget«.

Det var Strandmøllens nye ejer, *Hans Heuser*, der atter fik møllehjulene til at dreje rundt, men det var først, da dronning Charlotte Amalie i 1690 overtog Strandmøllen, at dens storhedstid begyndte. Christian V's tyskfødte gemalinde var en forretningskyndig dame. Hun indkaldte en tysk papirmagersvend ved navn *Drewsen* til at passe bedriften, og da hun snart så, at han passede den godt, gav hun ham møllen i forpagtning. År 1718 købte *Johan Drewsen* Strandmøllen af dronningen, og indtil 1889 var den i slægten Drewsens eje – og i to hundrede år var den uafbrudt papirfabrik.

Johan Drewsen opførte for dronningens regning det store grundmurede hus, »våningshuset«, hvor familien havde sit hjem gennem alle årene. Facaden ud mod Strandvejen var prydet med dronningens forgyldte monogram, men det blev fjernet i 1801, da englænderne kom med deres flåde, og Drewsen frygtede, at Strandmøllen ville få en ublid behandling, hvis englænderne troede, den var kongelig ejendom.

Foruden det store »våningshus« lod Drewsen bygge adskillige mindre huse, så Strandmøllen snart kom til at danne en hel lille by. Han anlagde en lille melkværn og forsynede kværnen med en sigte, den første af sin art her i landet. Det fint sigtede mel, som egentlig kun var tiltænkt Strandmøllens egne beboere, viste sig at være en god salgsvare. Bagerne i København var begejstrede for det nye mel og aftog alt, hvad de kunne få. Drewsen udvidede den lille kværn og forsynede den med flere sigter, så han kunne efterkomme kravet. De penge, melkværnen indbragte, blev brugt til nye forbedringer af Strandmøllen.

DET VAR på Strandmøllen, at dampkraften først blev udnyttet i dansk industri. Familien Drewsen indførte både landets første dampmaskine fra England og den første hydrauliske presse i Skandinavien. Det gamle

mølleværk blev Danmarks største og mest moderne papirfabrik, og familien Drewsens hjem på Strandmøllen blev et samlingssted for den tids store kulturpersonligheder, især i de år da *Johan Christian Drewsen* ejede møllen. Efter hans død i 1851 gik virksomheden tilbage, i 1889 solgte hans sønner den til De forenede Papirfabrikker, og i 1898 blev Strandmøllen for stedse nedlagt som papirfabrik. Udviklingen havde konkurreret den ud. De gamle bygninger blev overtaget af en københavnsk grosserer, som omdannede dem til maskinfabrik og bådebyggeri, et foretagende der kun fik kort levetid, før det gik konkurs. I de følgende år lå Strandmøllen øde. Møllen med den glørværdige fortid havde tilsyneladende udspillet sin rolle i dansk industris historie, der var ikke mere brug for hverken den eller Furesøstrømmens vandkraft. Men i 1917 købte Christian Nielsen Strandmøllen af likvidationskomiteen for A/S Dansk Maskinfabrik, Kedelsmedie, Støberi og Skibsbyggeri – og dermed indledtes et nyt og spændende kapitel i det gamle mølleværks historie.

FORHANDLINGERNE om købet af Strandmøllen varede længe, for Christian Nielsen måtte ikke blot forhandle med likvidationskomiteen, hvis

Stampen Mølle, som Christian Nielsen meget mod sin vilje måtte sælge til staten.

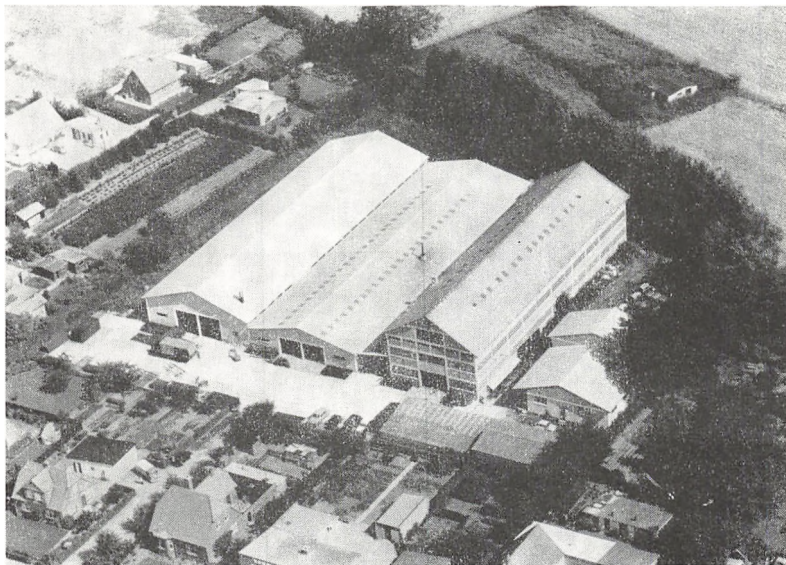
hovedkreditor var Howaldtswerke i Kiel, men også med et konsortium, som repræsenterede Grundejerforeningen, Handels- og Håndværkerforeningen i Skodsborg, og som ønskede Strandmøllen bevaret i dens oprindelige skikkelse. Samme konsortium påtog sig nedrivningen af de ældste bygninger, men krævede til gengæld at Christian Nielsen forpligtede sig til at genopføre den i den gamle stil. Christian Nielsen gik ind på disse betingelser. Den 26. september 1917 var købet afsluttet, skødet på Strandmøllen tinglyst. Og i 1920 var iltfabrikken grundlagt.

De første år var fabrikkens produktion ikke stor. Autogensvejsning var noget helt nyt herhjemme, og der måtte oparbejdes et marked for industrigas. Først og fremmest gjaldt det om at man lærte at bruge det i alle smedier og maskinfabrikker. Christian Nielsen havde nogle travle år med at rejse rundt i landet. Langsomt men støt steg produktionen år for år. Strandmøllens første iltapparat, der kunne producere 25 kubikmeter ilt i timen, blev i 1932 udskiftet med et apparat, der producerede 40 kubikmeter pr. time, et kvantum, der naturligvis ikke står mål med, hvad der i dag produceres. Christian Nielsen indlagde ikke blot en ny turbine, men da det snart viste sig, at Furesøstrømmen var for ustabil som eneste drivkraft, fik han desuden installeret en højspændings-transformatorstation på Strandmøllen, så produktionen ikke var afhængig af Mølleåen.

Tilstødende jorder og nabohuse blev købt og inddraget i Strandmøllen, der nu atter blomstrede op og blev en industriplads af betydning. Dens nye ejer erhvervede desuden endnu et af mølleåens gamle værker: Stampen. Her opførte han en acetylgasfabrik og forestod selv hele arbejdet, en ikke ringe teknisk bedrift, for Christian Nielsen havde al sin viden og kunnen fra selvstudier. Hver eneste lille tekniske detalje interesserede ham, og han havde sat sig nøje ind i både planlægning og produktion.

STAMPEN MØLLE blev solgt i 1939, ikke fordi Christian Nielsen ønskede at afhænde den, men fordi staten ønskede at disponere over arealerne omkring møllen til rekreative områder. En betingelse for salget var dog, at Christian Nielsen kunne fortsætte sin virksomhed på Stampen, så længe han levede. Efter hans død hørte lejemålet op.

Omkring den tid Stampen blev solgt, stiftede Christian Nielsen aktieselskabet Ferro-Forædling, Jernstøberi og Maskinfabrik, hvor han selv var hovedaktionær. Siden opførte han en ny fabrik i Grandløse ved Holbæk, hvor han senere begyndte en produktion af armeringsnet til bygge-

Fabrikken i Grandløse, omkring 1965.

industrien samt af maskiner og apparatur til virksomheden på Strandmøllen. Desuden købte han endnu en stor ejendom i Nordsjælland – Nærum Kostskole, der da var ophørt med at være skole. Det var hans tanke at oprette en acetylenfabrik i bygningerne, men krigen og den tyske okkupation satte en stopper for denne plan. Værnemagten beslaglagde straks Christian Niensens nyerhvervede ejendom i Nærum til »andet« formål, og den 9. december 1943 blev bygningerne sprængt i luften af danske sabotører. Christian Nielsen modtog meddelelsen med et lille smil – den er næppe kommet bag på ham! Enhver sabotagehandling, der kunne skade fjenden i landet, havde hans fulde tilslutning, om også sabotagen kom til at gå ud over ham selv.

I 1960 købte han endnu et gammelt mølleværk, Gudsø Mølle i Taulov mellem Fredericia og Kolding. Det var hans plan at flytte en del af produktionen fra de sjællandske virksomheder over til den jyske mølle, men skønt han fik opført nye bygninger på grunden ved Gudsøvig, nåede han ikke at se denne plan virkeliggjort. Men han opnåede dog glæden ved atter at restaurere en af de gamle danske vandmøller, som han var kommet til at omfatte med så dyb interesse.

Nærum Kostskole efter sabotagen.

SELV OM Christian Nielsen først og fremmest havde blikket rettet mod det danske marked, viste han også initiativ udenlands. Blandt andet fortsatte og udbyggede han den karbidhandel, der blev påbegyndt i Hamburg, så den efterhånden kom til at spænde over hele jordkloden. Derimod måtte hans planer om at oprette en iltfabrik i Skotland definitivt opgives med udbruddet af anden verdenskrig, skønt maskinerne allerede var købt og afsendt.

Men efter krigen blev der brug for hans initiativ og tekniske kunnen i den nye israelske stat, og han var straks parat til at gøre en indsats. Sammen med en polsk-jødisk immigrant, der henvendte sig til ham, grundlagde han en moderne elektrodefabrik i havnebyen Haifa. Hele maskinanlægget blev tegnet og fremstillet på Strandmøllen, et sagkyndigt dansk mandskab under ledelse af en erfaren elektroingeniør blev sendt til Israel for at installere anlægget og sætte fabrikken i gang. Så snart Christian Nielsen var sikker på, at alt fungerede, som det skulle, trak han sig tilbage og afstod sin part i fabrikken til den jødiske kompagnon. Selv havde han nok i sine danske virksomheder.

Strandmøllen er den første og fra omkring 1960 hidtil eneste danske fabrik, der producerer argon til brug i svejseindustrien. Det store argon-anlæg blev installeret under Christian Niensens overopsyn (yderst til højre).

STRANDMØLLEN var – og er – hovedsædet for Christian Niensens virksomheder. Iltfabrikken her blev gang på gang udvidet, produktionen udviklet i takt med tiden og nye produktioner sat i gang. Strandmøllen fik så sandelig ikke mere lov til at sove tornerosesøvn. I mange henseender var Christian Nielsen en foregangsmand inden for dansk industri, blandt andet var han den første – og hidtil eneste – der fandt på at udnytte luftens argon i svejseindustrien. Da Strandmøllen i 1960 fik installeret et nyt anlæg til udvindelse af ilt, begyndte også produktionen af argon, hvoraf der kun findes én procent i den atmosfæriske luft. Men luft var der jo nok af! Og produktionen af argon kunne let tilkobles iltproduktionen, så anlægget blev udnyttet rationelt, altså en økonomisk gevinst. Så sent som i 1966, da Christian Nielsen nærmede sig de halvfems, udvidede han produktionen af industrigasser til også at omfatte brint.

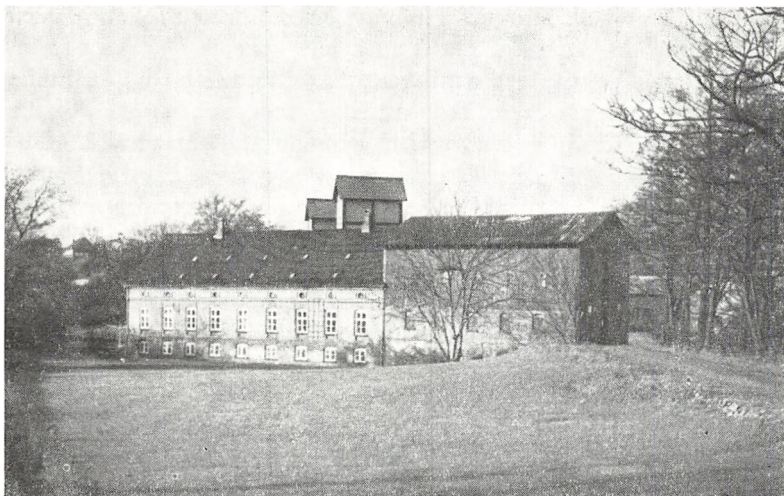
Anden verdenskrig og den tyske besættelse vanskeliggjorde arbejdet på Strandmøllen såvel som på andre danske fabrikker. Det lykkedes Christian Nielsen at holde sig helt fri for direkte levering til den tyske værnemagt, men han kunne ikke undgå at levere til industrivirksom-

heder, der var tvunget til at arbejde for tyskerne, blandt andet Orlogsværftet, som havde fået ilt fra Strandmøllen gennem alle årene. Hver gang Christian Nielsen vidste, at en leverance kunne blive til gavn for tyskerne, saboterede han den ved at lave ilt af en så ringe kvalitet, at den ikke ville være til særlig megen nytte.

De fem onde år berørte ham dybt. Fra den første dag viste han klart, hvor han stod, og under hele besættelsen bevarede han sin ranke, frygtløse holdning. Han hjalp, hvor han kunne, uden tanke på hvilke følger det eventuelt kunne få for ham selv, og han støttede modstandsbevægelsen økonomisk. Da det danske politi blev deporteret i september 1944, fik fem-seks betjente, der var gået under jorden, straks et skjulested på Strandmøllen, skønt tyskerne samme sommer havde sat SS-vagt ved fabrikken. Andre iltfabrikker havde været udsat for sabotage; de turde ikke risikere, at endnu én gik tabt. Det hindrede dog ikke Christian Nielsen i at indrullere betjentene i sin medarbejderstab, tværtimod morede det ham at lege kispus med tyskerne, og lige til befrielsen kunne de få indviede opleve det særsyn at se eftersøgte danske politimænd arbejde på Strandmøllen, mens intetanende SS-folk holdt vagt!

Den tyske sabotagevagt passede langt fra Christian Nielsen. Men trods alle voldsomme protester måtte han finde sig i den. Da han forgæves havde gjort indsigelse over for SS-politichefen på Dagmarhus, telefonerede han øjeblikkelig hjem og gav ordre til, at Strandmøllen skulle indstille driften. »Find på en eller anden undskyldning«, sagde han. Og i flere uger lå fabrikken stille. Vagtmandskabet fik anvist kvarter i et lille hus, der hører til Strandmøllen, og Christian Nielsen bestemte, hvor vagten måtte gå og navnlig, hvor den *ikke* måtte gå. Her nyttede de tyske protester intet. Christian Nielsen forbød mandskabet at vise sig ude på Strandvejen, og hvis SS-folkene alligevel dristede sig derud, jog han dem øjeblikkelig tilbage til gårdspladsen, som var det eneste sted, han tillod dem at færdes på. I fabrikken og i værkstederne måtte de ikke sætte deres ben. Christian Nielsen kommanderede mere med Strandmøllens tyske vagtmandskab end de tyske befalingsmænd selv gjorde.

Han kunne få mandskabet til at lystre – og han kunne skælde ud. Sommetider i så kraftige vendinger, at tyskerne truede med at skyde ham. En af dem blev til sidst så rasende, at han stak sit skarpladte gevær i maven på Christian Nielsen og skreg, at han ville blive skudt ned på stedet. Denne trussel fik blot Christian Nielsen til at skælde endnu mere ud.

Christian Nielsen nærrede en dyb interesse for landets gamle mølleværker, og i 1960 købte han endnu en mølle, som han lod genopbygge – Gudso Mølle ved Tanlov i Sydjylland.

En ung løjtnant, der nu overtog kommandoen over SS-mandskabet på Strandmøllen, syntes, at vagttjenesten var meget lidt effektiv, hvad han i og for sig havde ret i. Han samlede sit mandskab og gav det ordre til at bygge et højt tårn på terrassen, så vagten herfra kunne overse hele fabrikkens område. Byggeriet begyndte, Christian Nielsen protesterede, han og løjtnanten kom i et forrygende skænderi, men byggeriet blev ikke standset. Så tog Christian Nielsen endnu en gang ind til Dagmarhus. Vagten ved hovedindgangen prøvede at bremse ham og forlangte at se hans *ausweis*. Før han havde fremvist en gyldig passérseddel, kunne han ikke få adgang til den tyske højborg.

»Ausweis!« fnøs Christian Nielsen hånligt, »hvad skal jeg med det?« Og så skred han forbi vagten for hurtigst muligt at få sagt de tyske herrer i højborgen sin uforgribelige mening.

Næste dag måtte løjtnanten selv hjælpe til med at pille sit nye tårn ned.

Christian Nielsen forsømte ingen lejlighed til at drille og irritere fjenden i landet. Han var ikke bange for sit eget skind og mødte enhver situation med sin uforfærdede faste myndighed. Da værnemagten kort efter besættelsen sendte en patrulje til Strandmøllen for at beslaglægge

en del af iltproduktionen til eget brug, smed Christian Nielsen uden videre patruljen på porten. Hos ham kunne tyskerne intet købe. Men pengene havde de værsgod at aflevere! Det drejede sig om de såkaldte værnemagtspenge, Reichkreditkassenscheine, som værnemagten betalte med i begyndelsen af krigen, og som indløstes af Danmarks Nationalbank. Så stor var Christian Niensens autoritet, at tyskerne adlød. De måtte forlade Strandmøllen uden ilt – og uden penge. Værnemagtspengene blev straks overgivet til Nationalbanken, så de ikke mere kunne bruges til at købe danske varer for.

Det var også Christian Nielsen, der afvæbnede den forhadte SS-vagt efter kapitulationen og gav modstandsbevægelsen våbnene. Da vagten ikke var fjernet klokken 8 om morgenen den 5. maj 1945, sendte han overvagtimesteren et brev, der kun indeholdt en eneste sætning: Såfremt det skulle være undgået vagtemesterens opmærksomhed, ville han meddele ham, at Tyskland havde kapitulert, og at den allierede øverstkommanderende beordrede tilbagetrækning af al tysk militær her i landet.

Hvorpå Christian Nielsen fratog SS-folkene deres våben og satte dem til at rejse flagstænger foran Strandmøllens facade mod Øresund. Det var første og sidste gang han tillod dem at færdes på Strandvejen. Hen på formiddagen var de borte for stedse, og på flagstængerne foran den gamle mølle vajede Dannebrog side om side med de allieredes flag.

Den onde tid var forbi. Men Christian Nielsen, der havde oplevet to verdenskrige og nået en alder, hvor det er naturligst at lægge op, var ligeså virksom og fuld af ideer som altid. Efter krigen ragnarok følger genopbygningen, vidste han, og han byggede videre på det fundament, han havde lagt straks efter første verdenskrig.

CHRISTIAN NIELSEN var ingen Aladdin. Det, han nåede, havde han selv kæmpet sig til ved hårdt arbejde, udholdenhed og fantasi. Han ejede en tilsyneladende uudtømmelig rigdom af ideer, som gjorde det inspirerende at samarbejde med ham. Drivfjederen i hans arbejde var hverken personlig forfængelighed eller ønsket om at blive millionær, men trangen til at skabe sunde, danske industrivirksomheder og få dem til at trives og gro. Han stræbte ikke efter at stable krone på krone. Dertil tænkte han i for store cirkler, og de penge, han tjente, blev investeret i nye virksomheder, i udvidelser og forbedringer af de fabrikker, som i dag hører under hans fond.

Christian Nielsen drømte ikke storhedsdrømme og vovede sig aldrig

ud i fantasiprojekter, som ikke kunne bære. Men når det gjaldt hurtig handling, var han altid parat. Han var heller ikke bange for at handle dristigt, hvis han skønnede, at det var berettiget. På sin vis elskede han at kæmpe, for kampen gav hans tilværelse spænding og tilfredsstillede det aggressive i hans temperament. Der skulle helst ske noget hele tiden, ellers befandt han sig ikke godt. Alligevel forstod han at administrere sine virksomheder med både fremsyn og fornuft, bremsede eller skubbede på alt efter omstændighederne og byggede op efter moden overvejelse.

Hvis en konkurrerende og muligvis mere kapitalstærk fabrik voksede ham over hovedet, ærgrede han sig ikke af den grund. For det ville være tidsspilde, og var der noget, Christian Nielsen ikke brød sig om, var det at spille sin tid. I givet fald var han parat til at slå, men han koncentrerede sig ligeså gerne om at finde nye veje og nye metoder, der kunne føre hans virksomheder frem. Det var i sig selv en udfordring til hans evner. Det var desuden en positiv måde at udnytte dem på, og Christian Nielsen havde en meget positiv indstilling til alt, hvad han beskæftigede sig med. Han havde også lune. Det hjalp ham over mangt og meget, og det skaffede ham mange venner.

Som den fremtrædende mand han var i dansk erhvervsliv, fik han ganske naturligt adskillige opfordringer til at påtage sig offentlige tillidshverv. Alle blev afslået. Christian Nielsen ønskede ikke at træde stærkt offentligt frem, og ydre virak interesserede ham ikke. Han havde sine fabrikker at passe, de optog størstedelen af hans tid og tanker, de var for ham det egentlige i tilværelsen, og han savnede intet andet.

Dog deltog han i enkelte tilfælde i foreningslivet. Da han købte Strandmøllen, blev han samtidig medlem af den gamle forening »Fuursø Møllestrøms Interessentskab«, stiftet i 1724 med det formål at tilgodese samtlige møllejeeres interesser ved udnyttelsen af åens vandkraft. Christian Nielsen på Strandmøllen var ikke blot selvskreven medlem, men også et meget aktivt medlem af interessentskabet og udrettede et stort arbejde her, ikke mindst i de perioder hvor han på skift med de øvrige møllejeere var præses.

Hvert år den 1. maj samles møllejerne til møde, og når det er forbi, drager de på skovtur. Fra gammel tid har det været skik at lade turen gå til Dyrehaven med hestevogn, og Christian Nielsen fandt sig ikke i, at der blev rokket ved denne tradition. Hvis nogen foreslog et andet mål eller vovede at køre i bil, faldt der brænde ned! Ingen værnedes mere om de gamle traditioner og hele den ånd, der råder ved Fuursø-strømmens

historiske mølleværker end Christian Nielsen. For ham var det en hjertesag at bevare alt det oprindelige, som han syntes gav en indre værdi. Men han hævdede ligeså stærkt princippet om enighed og sammenhold. Alle skulle være enige, ellers dueede det ikke. Da han i sin første periode som præses opdagede, at det var to hundrede år siden, man havde haft damer med på den årlige skovtur, morede han sig hjerteligt – det var virkelig en bedrift, erklærede han – men det var i hans øjne ingen tradition, som burde overholdes. Slet ikke da alle straks blev enige om at tage deres koner med på næste skovtur.

De øvrige møllejere ved åen kom hurtigt til at sætte pris på Strandmøllens nye ejer. Han var ikke blot en stor personlighed, som man beundrede, han var også så fuld af humør og sjove påfund, at han uvilkårligt prægede sammenkomsterne og gav dem et farvetonet skær. Han viste, at han også kunne gå forrest, når det gjaldt om at finde på løjer, og han havde en meget fin fornemmelse for, hvor grænsen til løjerne lå. Den grænse passerede han aldrig. Efter en veloverstået skovtur inviterede han tit deltagerne med hjem, og så smurte man i fællesskab nogle beskedne stykker natmad – og morede sig iøvrigt herligt. Morskaben blev ikke mindre, da han for eksempel engang fandt på at udskifte billardballerne med appelsiner, så der kom en smule afveksling i spillet!

I fem og tyve år – fra 1933 til 1957 – var Christian Nielsen desuden formand for Iltcentralen, en brancheforening for landets iltproducenter.

Af ganske anden art var en forening, der i særlig grad stod Christian Niensens hjerte nær – Søllerød Rotary Klub. Han havde selv været med til at stifte klubben i 1942 og tog levende del i dens arbejde. Så vidt det var muligt, svigtede han aldrig et møde i Rotary-klubben, selv ikke da han var kommet højt op i årene.

TITLER og udmærkelser stræbte Christian Nielsen ikke efter. Han var Christian Nielsen, Strandmøllen, og det måtte være nok, mente han ikke uden en vis selvfølelse. Til gengæld tog han det højst unådigt op, hvis nogen forkortede hans døbenavn – han var opkaldt efter sin morfar – til Chr. Han hed Christian, og man havde værsgod at skrive navnet helt ud.

Skønt han yndede at understrege sin egen fordringsløshed, ville det ikke være rigtigt at kalde ham for en fordringsløs og beskeden mand. Han kendte fuldt ud sit eget værd. Som arbejdsgiver af den gamle skole var han suveræn og tålte ikke godt modsigelser af nogen art, heller ikke

kritik. Han satte en ære i at bevare Strandmøllen i dens gamle skikkelse og modtog megen anerkendelse, fordi han holdt bygningerne i så smuk en stand.

På Strandmøllen var han den enevældige monark. Men han følte sig også som patriarken, på hvem det påhviler at drage omsorg for sit folks ve og vel, et ansvar han med glæde påtog sig og aldrig svigtede. Det moderne velfærdssamfund, sådan som det udviklede sig efter sidste verdenskrig, var ikke i overensstemmelse med hans ideer. Efterhånden havde staten overtaget det meste af ansvaret og de fleste af pligterne over for de ansatte, som lod til at være godt tilfredse med denne ændring. Det skuffede Christian Nielsen. Måske fik det ham også til at føle sig lidt overflødig i forholdet til sit personale.

Allerede i 30'erne sendte han medarbejdere på ferierejser til udlandet og betalte rejsen for dem. Efter krigen genoptog han denne skik, stadig på eget initiativ, men da ferie ikke mere var en gunst, men en ret, og udlandsrejserne lå inden for de allerflestes økonomiske rækkevidde, indstillede han sin private velgørende virksomhed. Det samme gjaldt alderdomsforsøgelse af mangeårige medarbejdere, en opgave staten også påtog sig gennem folkepensionsordningen. Men inden den kom, havde Christian Nielsen oprettet adskillige pensionsordninger for veltjente medarbejdere ved at indsætte store beløb på sparekassebøger til dem. Nu faldt også dette gode bort, for han syntes det ikke mere var tiltrængt, men han havde svært ved at affinde sig med, at samfundsudviklingen havde taget en sådan retning.

EN SÅ DYNAMISK personlighed som Christian Nielsen var naturligvis ikke altid nem at samarbejde med, hvor inspirerende samarbejdet end kunne være, når nye projekter skulle omsættes til virkeligheden. Christian Nielsen stillede meget store krav til sine medarbejdere, men han var også selv parat til at yde i det gensidige arbejdsforhold. Og han forstod at værdsætte dygtige medarbejdere, opsigelser var sjældne, afskedigelser endnu sjældnere.

Nok kunne hans medfødte sparsommelighed få ham til at være yderst nøjeregående med små ting, men når det drejede sig om store ting, kunne han være ligeså gavmild. Han forstod både at holde på daleren og at lade den rulle til glæde for andre. En arbejder, der mødte med nedslidte klamper på sine træsko, fik en ordentlig røffel, for det var uøkonomisk at gå så længe med træskoene uden at få dem repareret. Des-

uden så det sjusket ud. En anden arbejder, der hver dag skulle cykle fra Strandmøllen til Stampen og tilbage igen, fik foræret en bil, så han ikke mere behøvede at ase sig frem på cykel i al slags vejr. Dette er blot et par eksempler – der var flere andre, som fik biler, og der var flere andre, som fik en røffel! Christian Nielsen var hurtig til alt, hvad han foretog sig og sparede hverken på revsende ord, hvis han mente, de var tiltrængt, eller på kontant påskønnelse, hvis han fandt den var fortjent. Betegnende for hans hele indstilling er det, at han aldrig lånte penge ud. Trængte nogen til hjælp, bestemte han selv, hvilken form for hjælp han ville give – og han gav hellere en bil end han lånte vedkommende penge til selv at købe den for. Det stred mod hans principper at låne eller leje noget som helst ud, og gjorde han en sjælden gang en undtagelse, måtte det udlånte tilbageleveres på dato og klokkeslet.

Over for sine kunder ændrede han ikke holdning. Besøgte han et smedeværksted, hvor det flød med tomme ølflasker, og hvor han syntes, der blev bestilt for lidt, sagde han sin mening rent ud til værkstedets indehaver. »På denne måde kan De ikke drive forretning«, erklærede han myndigt, mens han så sig om med sit falkeblik. Mange har senere fortalt, at de var ham taknemmelig for denne opstrammer.

CHRISTIAN NIELSENS virksomheder blev fremarbejdet på tillid, en gensidig tillid mellem ham og hans kunder, men skete det, at nogen svigtede den tillid, han havde vist, var han ikke mild i sin dom. Til gengæld var han altid parat til at råde og hjælpe, også i form af kredit, når han fandt det rimeligt. Veksler var ikke et betalingsmiddel, han brød sig om, og han gik under ingen omstændigheder med til at forny en veksel, der var forfaldet. Så sendte han hellere en check på beløbet, så kunden selv kunne indløse vekslen og bevare sit gode renommé i banken. Han satte en ære i at betjene sine kunder så godt som overhovedet muligt i enhver henseende og stillede gerne sin tekniske viden og erfaring til rådighed for dem, der havde brug for hans hjælp ved løsningen af særligt krævende tekniske opgaver. Fabrikker og værfter byggede acetylen-gasværker efter Christian Nielsens tegninger.

Inden for mange områder ydede han en indsats til gavn for dansk industri. Han gjorde alt for at holde sine egne produktionsomkostninger nede og var med rette stolt af, at priserne på ilt fra Strandmøllen var blandt de laveste i verden.

Når han selv skulle købe en vare, syntes han altid, prisen var for høj,

Så idyllisk er der ved Molledammen, hvor Christian Nielsen havde sit hjem i halvtredsindstyve år. Den store villa, der ligger på Strandmøllens grund, er omgivet af en dejlig have, og fra husets vinduer kunne han se over til sin fabrik.

og det faldt ham ikke ind at betale, før han havde prøvet at slå af på prisen. Hvilket i reglen lykkedes ham. Efterhånden betragtede han det nærmest som en sport, og selv om det måske kun drejede sig om en besparelse på nogle ører, gjorde det ham mere tilfreds med købet. I barndomsårene på Alenkjærgaard havde han set, hvordan opkøberne fra hovedstaden prangede og tingede, når de kom ud på landet for at købe flæsk. Det morede ham, og han var hver gang spændt på, hvem der ville gå af med sejren. Det fik ham desuden til at mene, at man aldrig skulle betale den forlangte pris for nogen vare, et princip han kun nødtvungent fraveg.

Der var andre principper – man kan også sige leveregler – som han nøje fulgte. For eksempel begyndte han aldrig noget nyt på en mandag, og han vendte aldrig tilbage for at hente noget, han havde glemt. Det sidste kunne resultere i de særeste krumspring, men dem tog han med. Også ejendomsretten blev et princip, som han ikke blot forsvarede, men kæmpede for med næb og kløer. Det var en ret, han selv var sig klart

bevidst, og han håndhævede den, hver gang han syntes, andre kom hans enemærker for nær, hvad enten det var en dreng, der klatrede over hegnet ind til strandgrunden ved Øresund, eller et ungt par, der pr. kano besejlede Mølleåen og overskred grænsen til hans rige.

DE SIDSTE ÅR Christian Nielsen levede, bevægede han sig kun sjældent uden for Strandmøllens grund, spadserede blot en lille tur med sin hund i haven, der hører til den store palæagtige villa, som han og hans kone flyttede ind i, kort efter de var blevet gift i 1921. Ægteskabet var barnløst. Christian Nielsen har næppe følt det som et savn, for børn interesserede han sig ikke synderligt for. Og dog var han en afholdt onkel i familiekredsen, hvor der var mange unge nevøer og niecer eller andre yngre slægtninge. Hans stående spørgsmål til dem var: »Kan du regne?« Hvorpå han straks gav dem en opgave i hovedregning.

Til det sidste slap han ikke taget i sit livsværk. Da han ikke mere kunne gå sin daglige runde på fabrikken, sad han ved vinduet i én af villaens stuer og kikkede over på sin fabrik, og han følte, at han stadig fulgte med i, hvad der skete derovre. Alle beslutninger skulle stadig forelægges ham og godkendes af ham. Hans hjerne var skarp til det sidste. Skønt skikkelsen var blevet lidt sammenbøjet, havde øjnene bevaret deres kraft og kunne både lyse og lyne. Nogen egentlig sygdom led han ikke af, men organismen var slidt op. Den 7. marts 1967, kun tre uger efter 90-års fødselsdagen, døde han stille og fredeligt i sin midt-dagssovn. Et langt og usædvanligt levnedsløb var slut.

Men de virksomheder, Christian Nielsen skabte, lever videre i hans fond, sådan som det var hans ønske.

